

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

студент Олійник О.В.

(наук. керівник проф. Шапочка М.К.)

Проблема захисту довкілля постала перед людством порівняно нещодавно. Але вже в нашому столітті, що характеризується масштабним виснаженням природних ресурсів, величезною кількістю шкідливих викидів в атмосферу і гідросферу, знищення лісів і багатьма іншими факторами, що погіршують стан довкілля на планеті, спричинюючи екологічну катастрофу.

В зв'язку з цим важливого значення набуває моніторинг, метою якого є оцінка якості природного середовища. Завдання контролю якості природного середовища полягають у забезпеченні додержання вимог законодавства про охорону навколишнього середовища всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами. Контроль за якістю довкілля є частиною регулювання управління природокористуванням.

Багато фахівців, у тому числі і юристи, у розвинутих країнах вважають екологічні проблеми, по суті, проблемами економічними. Така позиція обумовлена з тим, що в даний час у багатьох країнах і особливо в США спостерігається ослаблення економічних методів регулювання економіки. Економічні методи адресні, однозначно визначають вимоги до керованого об'єкта, однак на відміну від адміністративних враховують, що об'єкти управління свідомо ставлять перед собою мету і настільки ж свідомо прагнуть до їх досягнення. Така цільова настанова - важлива відмінна риса управління в соціальних і економічних системах. Тому сутність економічних методів полягає в організації діяльності керованих об'єктів шляхом створення переваг у споживанні. Цим управління економічними методами відрізняється від стимулювання, що передбачає заохочення і санкції неекономічного характеру. Роль економічних методів виявляється у створенні механізмів управління, що стимулюють природоохоронну діяльність і пошук шляхів мінімізації економічних витрат, що понесе суспільство заради досягнення бажаного стану навколишнього середовища і його окремих компонентів. До економічних інструментів екологічного регулювання можна віднести:

- платежі або податки за право користування природними ресурсами;

- компенсаційні платежі за вибуття природних ресурсів з цільового використання або погіршення їхньої якості, викликане виробничою діяльністю;

- платежі або податки за викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище;

- додатковий податок із прибутку підприємств, що випускають екологічно шкідливу продукцію або небезпечні технології, що використовуються на підприємстві.

Усі ці чисто економічні інструменти служать дотриманню екологічних стандартів найбільш ефективним шляхом.

Основним методом контролю за забрудненням у розвинутих капіталістичних країнах є введення податків природокористувачів і забруднювачів навколишнього середовища, переважно на регіональному і місцевому рівнях. Так, у ФРН порівняно недавно законодавчо введена система оподаткування всіх забруднюючих виробництв. У Нідерландах така система функціонує вже протягом 10 років, у Франції - починаючи з 60-х років.

Система податків на забруднення повітря і водного басейну дуже складна.

Вона ґрунтується на встановленні плати за одиницю забруднення для всіх джерел на такому рівні, при якому прагнення до мінімізації витрат привело б до загального зниження забруднення, достатнього для досягнення стандартів.

Податкова система має дві головних переваги в порівнянні із системою адміністративного досягнення стандартів ГДВ.

По-перше, у результаті дії забезпечуваних податків системою стимулів виникає ситуація, при якій боротьба з забрудненням буде концентруватися на тих об'єктах, де вона дешевше всього. Кожен забруднювач буде зменшувати забруднення доти, поки граничні витрати запобігання забруднення не зрівняються з установленою платою за забруднення.

По-друге, податкова система може функціонувати за нестачі вихідної інформації. Іноді можна просто установити величину податкової ставки, спостерігати за наслідками, а потім підвищувати або знижувати її доти, поки не буде знайдений оптимальний рівень.

В екологічному плані емісійний податок, тобто податок за викиди в атмосферу, розміщення твердих відходів, скидання у водойми, сприяє заміні або скороченню екологічно шкідливих виробничих процесів, зміні структури випуску продукції в напрямку її екологізації, введенню екологічно більш коштовних технологій виробництва, технологій очищення, переробці вторинних ресурсів. Однак після адаптації фірм до перерахованих змін співвідношення попиту та пропозиції нормалізуються і ціни встановлюються на колишньому рівні. Альтернативою емісійному податку є платежі, встановлювані для будь-якого джерела викидів і стягнуті тільки в тому випадку, якщо викиди перевищують заздалегідь встановлений рівень. Практика таких платежів існує з 1973 року в Японії.

Податки на використання ресурсів застосовуються для обмеження попиту, коли немає необхідності встановлення максимуму сукупного використання ресурсів. Перед уведенням податку повинні бути ліквідовані субсидії й інші фактори, що спотворюють ціну на ресурси. Податки і платежі повинні відображати реальну вартість ресурсів. Високі податки і ціни на ресурси повинні стимулювати більш високі технології і структуру споживання, але вони повинні вводитися поступово, щоб уникнути економічного спаду.

У деяких країнах Заходу застосовується схема застав - відшкодувань. Відповідно до цієї схеми застава стягується з екологічно брудних і небажаних продуктів і компенсується, як тільки цей продукт належним чином знищується. Заставні внески на відшкодування екологічного збитку дозволяють також уникнути нелегальних скидів забруднень, тому що застава більша ніж витрати на поховання відходів. Екологічні цілі можуть бути досягнуті і за допомогою спільних витрат фірм. Прикладом тому можуть служити водні асоціації в районі Руру в Німеччині. У цих асоціаціях членство обов'язкове для кожного забруднювача.

Глобальна екологічна криза торкається всього людства, усі сторони життя людей, але по-різному виявляється в кожній країні в залежності від її природних умов, економічної і соціальної ситуації. Тому потрібна розробка концепції екологічної безпеки для кожної країни окремо. Така робота ведеться в багатьох країнах, хоча на міжнародному рівні вона ще недостатньо скоординована.